

Fjodor M. Dostojevski: ZLOČIN IN KAZEN

1. AVTOR, NASLOV, ČAS NASTANKA, OBLIKA DELA

Fjodor Mihajlovič Dostojevski je bil rojen leta 1821, v hiši vojaškega zdravnika. Njegovo otroštvo je bilo trdo, saj je bil njegov oče odljuden, tiranski in skop. Toplino in ljubezen je v družino vnašala mati. Otroštvo je preživel v Moskvi, kasneje pa se je vpisal v inženirsko šolo v Peterburgu. Tam se je začel poglobljati v svetovno in rusko književnost.

Leta 1841 napiše prvi drami: Maria Stewart in Boris Godunov, leta 1849 pa izide njegov prvi roman Bedni ljudje, kateremu sledita roman Dvojniki in povest Gospod Proharčin.

Leta 1849 Dostojevskega aretirajo zaradi sodelovanja v Petraševskem krožku. Skoraj bi bil ustreljen, a ga car zadnji čas pomilosti. Za 4 leta odide v Sibirijo, kjer dobi v roke Evangelij. Vsa kasnejša dela so navdahnjena z njim.

Z bratom leta 1860 začne izdajati revijo Vremja (čas), kjer objavi svoj roman Ponižani in razžaljeni. V Evropi se Dostojevski preda hazarderstvu in izgubi ves svoj denar. Leta 1866 nastaneta romana Zločin in kazen ter Igralec. Kasneje izideta še romana Idiot in Bratje Karamazovi.

Leta 1881 Fjodor Mihajlovič Dostojevski umre zaradi poslabšanja zdravja.

2. DOGAJALNI PROSTOR IN ČAS: Zgodba se odvija v Rusiji, natančneje v Peterburgu, mestu revščine, v času carske Rusije. Poteka le nekaj dni.

3. KNJIŽEVNE OSEBE, NJIHOV ZNAČAJ, DRUŽBENI POLOŽAJ IN ŽIVLJENJSKI NAZOR:

Razkolnikov: Potrpežljiv študent, ki se je odvrnil od ljudi je duševno razklan med moralo in razumom. Verjame, da obstaja nadčloveška rasa, za katero ne veljajo splošna pravila. Zaradi njegove nedelavnosti, lenobe in nejevolje sodi v reven sloj takratne družbe. Njegova spretnost in zvitost mu omogočita, da uspešno umori Ivanovo. Kljub njegovi človekoljubnosti in rahločutju je v nekaterih primerih zelo nesramen in hitre jeze. Porfirij Petrovič ga je opisal za drznega, ošabnega in resnega človeka, vendar je v njegovih dejanjih in načinu izražanja lahko občutiti tudi veliko mero ponosa, zavedanje o lastnem družbenem položaju ter častihlepnosti.

Sonja: Živela je v bedi in revščini. Ko ji je umrla mati, se je njen oče ponovno poročil. Novo družino sta sestavljala skupaj s Katerino Ivanovno, polbratom in dvema polsestrama. Skupaj so živeli v zelo majhnem in neurejenem stanovanju. Oče je popival in zapil ves svoj dohodek, zato so bili včasih po nekaj dni brez hrane. Mačeha pa je bila bolna in v slabem duševnem stanju, pretepala je otroke in se drla nanje. Ko je nekega večera Marmeladov zopet prišel vinjen domov, je Katerina potožila Sonji, da nimajo več od ničesar živeti, ona pa je mlada in lepa, kar bi lahko dobro izkoristila. Sonja je bila dekle, ki bi storila vse za druge, zato je poslušala mačeho in šla na cesto prodajati svoje telo za denar. Kot vse ostale prostitutke je tudi ona dobila rumeno izkaznico, zato se je morala odseliti od svoje družine, ker ljudje niso želeli živeti skupaj v hiši z "nečisto žensko".

Dunja: Je njegova sestra. Izhajala je iz urejene meščanske družine. Oče je bil uradnik, po njegovi smrti pa sta se z mamo dobivali njegovo pokojnino, ki je bila njun edini dohodek. Dunja je nekaj časa delala kot vzgojiteljica pri gospe in gospodu Svidrigaju, dokler je ni Marfa Petrovna po nedolžnem obtožila, da zapeljuje njenega moža ter jo odgnala.

Svidrigajev: Rodil se je v meščanski družini. Bil je reven, dokler ga ni iz revščine potegnila Marfa Petrovna, kasneje njegova žena. Preden sta se poročila je bil uživač. Smisel življenja je videl le v zabavi, kartanju in ženskah. Ko pa je prišel v zakonski stan, se je nekoliko umiril in posvečal svoj čas domačiji in branju knjig.

4. TEMA IN PROBLEM DELA: Razmišljanje o etični podobi ljudi.

5. POSEBNOSTI V ZGRADBI, JEZIKU IN NAČINU IZRAŽANJA: Osrednji dogodek je samo eden. Zgodba je napeta – dramatična. O svoji usodi odloča junak sam. tudi stilno se približuje tragediji in sicer zato, ker je v romanu zelo malo opisov. Prevladujejo pa dialogi, monologi in izpovedi. Njegovi junaki so polni nasprotujočih si pogledov, nesoglasij v sebi, največkrat skregani sami s seboj, vedno so žive osebe. Večkrat se v enem človeku pojavita dve osebi in to protislovje Dostojevski prikaže skozi živ dialog – protislovje zna dramtizirati.

6. OSEBNO RAZUMEVANJE IN VREDNOTENJE DELA: Tragedija Zločin in kazen, kot jo upravičeno označujejo nekateri literarni pisci, mi je všeč. V tem delu Dostojevskega je veliko etičnih in filozofskih prvin, ki krepijo in podpirajo samo pripoved. Prevladuje dialog.

7. IZBRANI ODLOMEK ALI PRIZOR: Študent Razkolnikov ugotovi, da boga ni, torej lahko posameznik sam odloča, kaj je moralno, kaj je prav in kaj ne (moralno-duhovno vprašanje). Zaradi revščine umori preprosto starko, a ga zlomi krivda, zato se po nasvetu svojega dekleta Sonje preda in odsluži kazen - pokoro, osem let prisilnega dela v Sibiriji. Središčno vprašanje je vprašanje morale (kdo bo sodil moja dejanja, če ni višje sile?). Razkolnikov meni, da si v tem primeru pravila postavljaš sam in to kakršna koli, če te le pripeljejo do sreče in ugodja. To je stališče skrajnega nihilizma, ki ga avtor obravnava v vseh svojih glavnih delih (Besi, Bratje Karamazovi...). Kljub temu da na eni strani pušča odločitev tudi o življenju drugih v rokah posameznika, pa avtor vseeno vidi rešitev v vrnitvi h krščanstvu, k evangelijski morali usmiljenja in ljubezni (v Zločinu in kazni to idejo predstavlja čista in nepokvarjena Sonja).